

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นหัวข้อ
ดังนี้

1. การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.1 ความหมายของโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.2 ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.3 หลักการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.4 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.5 ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ความเป็นมา และบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา
3. ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ
5. กรอบความคิดในการวิจัย

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ชีวิตของคนแต่ละคนจะต้องสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมและอารยธรรมที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนในการหล่อหลอมเกล้า และมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนตลอดชีวิต ดังนั้น สถานศึกษาจึงไม่ใช่ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ของคนเพียงแหล่งเดียว และกระทรวงศึกษาธิการกับทบวงมหาวิทยาลัยก็มีใช้ฝ่ายเดียวที่ต้องรับผิดชอบการจัดการศึกษา การศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องเป็นเรื่องของหลายคนหลายสถาบันที่เข้ามาร่วมกันรับผิดชอบ นับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนา สถานศึกษา รวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย (ลีปพนนท์ เกตุทัต, 2539 : 3)

ลิปปนนท์ เกตุทัต (2539 : 18) ให้ความเห็นต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาของปวงชนเพื่อปวงชน การจัดการศึกษาในระดับนี้ จึงจำเป็นต้องใช้รูปแบบ "การบริหารโดยกลุ่มสถานศึกษาและชุมชน" เพื่อให้ชุมชนหรือองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการตั้งแต่การวางแผนและกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา การจัดทำหลักสูตรโดยเฉพาะหลักสูตรท้องถิ่น การทำกับ การควบคุมดูแล ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพ และการสนับสนุนทรัพยากรทั้งในด้านภูมิปัญญา องค์ความรู้ และการเงินเพื่อให้การศึกษาของเด็ก และเยาวชนในชุมชนเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น จากความเห็นข้างต้นแสดงให้เห็นว่า "ชุมชน" มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในยุคใหม่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า "โรงเรียน" และ "ชุมชน" ให้กระจ่างชัด

1. ความหมายของโรงเรียนกับชุมชน

ชูศรี สนิทประชากร และประจวบ จงปีตนา (2538 : 9 ; อ้างจาก ชูศรี สนิทประชากร. 2526 : 24) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียน หมายถึง สถานที่ศึกษาเล่าเรียน ส่วนความหมายของคำว่าชุมชน นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายอย่างหลากหลายแตกต่างกันไปตามทัศนะของแต่ละบุคคล ลิปปนนท์ เกตุทัต (2539 : 3) ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนซึ่งรวมกันโดยอาจเป็นนิติบุคคล หรือไม่ก็ได้ มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน มีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวโยงกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกัน มีมิตรภาพและความเชื่ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการทำงาน เพื่อกำปัญหา และหาทางเลือกการพัฒนาที่เหมาะสม มีการจัดองค์กรเพื่อบริหารงาน และแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างกรรมการ สมาชิก เพื่อให้สามารถทำงานให้ลุล่วงตามเป้าหมายของกลุ่มชุมชนอาจรวมตัวกันได้ด้วยเงื่อนไขของการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีความสนใจ และปัญหาส่วนกันหรือมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ วิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน ประจวบ จงปีตนา (2538 : 9 -10) ได้สรุปความหมายของชุมชนไว้สองความหมายดังนี้ ชุมชน คือ พื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานแล้ว ประชาชนเหล่านี้มีความผูกพันกับสถานที่นั้น มีจารีตประเพณี ความคิดเห็น ภาษาพูด และความเชื่อในทางเดียวกัน ให้สาธารณสถาน และสถาบันอื่น ๆ รวมกัน และสามารถร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมอันหนึ่งอันใดได้สำเร็จ และให้ความหมายไว้ในอีกลักษณะหนึ่งว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นที่เป็นทางมีขอบเขตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และผู้คนเหล่านั้นมีการทบทวนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความสนใจร่วมกันอย่างใด

อย่างหนึ่ง เช่น ความรักชาติ มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การอยู่กินหลับนอน มีภาษาพูดภาษาเดียวกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกัน หรือในอีกทีคนะหนึ่ง ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นหรือภาคเดียวกัน มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน มีจุดศูนย์กลางทางภูมิศาสตร์ หรือกิจกรรมที่สำคัญร่วมกัน

จากความหมายของคำว่า "โรงเรียน" และ "ชุมชน" ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นสามารถสรุปความหมายไว้ว่า โรงเรียน หมายถึง สถานที่ที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ส่วนชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี มีภาษาพูดและความเชื่อในทางเดียวกัน มีความสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมอันหนึ่งอันใดให้สำเร็จลุล่วงร่วมกันได้

2. ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนที่สำคัญของชุมชน หากโรงเรียนใด ชุมชนใดขาดการให้ความร่วมมือกันด้วยดีแล้ว ย่อมจะเป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงในอันที่จะพัฒนาโรงเรียนนั้น และชุมชนนั้น ให้เจริญพัฒนาขึ้นได้ ดังนั้นโรงเรียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นแหล่งที่มีสิ่งต่าง ๆ ที่ชุมชนไม่มีจึงควรให้ความร่วมมือกับชุมชนในทุกวิถีทาง โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ข้อตกลงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ตลอดจนนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 308)

นอกจากความมุ่งหมายที่กล่าวมาแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาแห่งชาติ ยังกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาแห่งชาติ, 2536 ช : 94)

1. เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

2. เพื่อให้นักเรียนและบุคคลในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจต่อโรงเรียน

3. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่าง หรือแบบอย่างที่ดีของบุคคลอื่นพึงประสงค์ในชุมชน

4. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นว่าครูคนแรกของเขา คือ บิดามารดา

5. เพื่อให้โรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาโรงเรียนอาชีวศึกษาให้ทันสมัยและมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านดังกล่าวแล้วนั้น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนหรือผู้แทนของชุมชน

สรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงคุณภาพงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการที่โรงเรียนจะสอนนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนได้นั้น โรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนอยู่ไม่น้อยเลย โรงเรียนต้องให้ชุมชนเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เพราะถ้า ตามแนวการสอนตามหลักสูตรปัจจุบันนั้น มุ่งให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น นอกจากนั้นทางโรงเรียนยังต้องอาศัยบุคลากรในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ มาบรรยายหรือมาช่วยสอนให้แก่ นักเรียนอีกด้วย เช่น นิมนต์พระมาสอนวิชาพุทธศาสนา เชิญเจ้าหน้าที่อนามัยตำบล และเชิญบุคลากรในองค์กรภาครัฐ หรือเอกชนที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เข้ามาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้วยโรงเรียนอาจจัดกิจกรรมบางอย่างที่ผู้ปกครองอาจไม่เห็นถึงความจำเป็นและไม่สนับสนุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนกับชุมชนต่างฝ่ายต่างอยู่ ไม่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ดังนั้นถ้าโรงเรียนมองเห็นการณ์ไกล จึงต้องพยายามในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น

3. เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีบทบาทในทางกิจการนักเรียนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนประถมศึกษาทั้งหลายได้รับงบประมาณจำกัด ไม่เพียงพอในการดำเนินการ ถ้าหากชุมชนไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือ โรงเรียนก็จะดำเนินงานไปด้วยความยากลำบาก

4. เพื่อต้องการให้ชุมชนได้ทราบถึง หลักการดำเนินงานของโรงเรียน และทราบความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน

5. เพื่อต้องการให้ชุมชนทราบ ความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของชุมชน ซึ่งจะเป็ประโยชน์แก่โรงเรียนอย่างมากมาย

6. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกัน และกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

7. เพื่อสร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าให้แก่โรงเรียน และชุมชน

8. เพื่อจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ในการบริการแก่ประชาชนทางด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ การกีฬา ห้างสมุด ศูนย์พักผ่อนหย่อนใจ บริการด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น

9. เพื่อส่งเสริมความสามัคคีของหมู่คณะ ทางโรงเรียนอาจจะเชิญผู้ปกครองมาร่วมกัน พัฒนาโรงเรียน พัฒนาวัด หรือร่วมกันแข่งขันกีฬาเพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างบ้านกับโรงเรียนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

3. หลักการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สมพร สุทัศน์ีย์ (ประจวบ จงปัดนา, 2538 : 13-17 ; อ้างจาก สมพร สุทัศน์ีย์, 2525 : 27-30) ได้ให้หลักการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

1. ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนควรเป็นฝ่ายริเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนก่อน ไม่ควรอาศัยให้ชุมชนเป็นฝ่ายริเริ่มก่อน เพราะโรงเรียนต้องพึ่งพาอาศัยชุมชน

2. โรงเรียนต้องจัดวางโครงการทางด้านกระบวนการเรียนการสอน ให้มีชื่อเสียงเพื่อประโยชน์แก่นักเรียนเป็นสำคัญ ข้อนี้นับว่าเป็นหลักการที่สำคัญที่สุด ถ้าโรงเรียนไม่มีชื่อเสียงไม่มีคุณภาพทางด้านกระบวนการเรียนการสอนแล้ว ประชาชนจะขาดความศรัทธา ขาดความเชื่อถือโรงเรียน ย่อมจะทำให้ประชาชนในชุมชนหมดกำลังใจในการส่งเสริมกิจการของโรงเรียน เป็นเหตุให้โรงเรียนขาดการสนับสนุนจากชุมชนทั่วทั้งตัว และในทางตรงกันข้ามถ้าโรงเรียนจัดการในด้านกระบวนการเรียนการสอนให้ดีเด่น มีชื่อเสียง เด็กได้รับการศึกษาทันสมัย ประชาชนย่อมสนใจโรงเรียนมากขึ้น และยินดีสนับสนุนให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้วยการทำให้โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

3. ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องศึกษาชุมชนให้เข้าใจสภาพของชุมชนโดยต้องแท้เสียก่อน เปรียบเสมือนการผูกมิตรไมตรีระหว่างบุคคลต่อบุคคลนั่นเอง ต่างฝ่ายต่างก็ต้องทำความรู้จักกันให้มากเสียก่อน จึงจะทำให้มิตรภาพเกิดขึ้นอย่างมั่นคงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็เช่นเดียวกัน วิธีการที่โรงเรียนจะศึกษาชุมชนนั้นมีอยู่หลายอย่าง เป็นต้นว่า

3.1 ครูทุกคนในโรงเรียนโดยการนำของผู้บริหารโรงเรียน ควรศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ในชุมชนให้เข้าใจว่า ในชุมชนนั้นมีสภาพทางภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศ ทรัพยากร- ธรรมชาติเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

3.2 ครูในโรงเรียนทุกคนควรศึกษาเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อประโยชน์ทางด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ต่อชุมชนและการเรียนการสอน

3.3 ครูทุกคนในโรงเรียนควรศึกษาเรื่องการประกอบอาชีพที่สำคัญ ๆ ของ
ประชาชนให้เข้าใจ ถ้าหากมีทางใดที่จะช่วยเหลือแนะนำเรื่องการประกอบอาชีพที่ทันสมัยโดยใช้
เทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้ก็จะเป็นสิ่งที่ดี ประชาชนก็จะมีความรักนับถือครูมากขึ้น

3.4 ครูทุกคนในโรงเรียนและนักเรียน ร่วมกันศึกษาเอกสารหรือหนังสือเกี่ยวกับ
ประวัติของชุมชนนั้น ชุมชนบางแห่งอาจจะไม่มีโอกาสที่จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ แต่อย่างน้อยที่สุด
เอกสารของชุมชนต่าง ๆ ย่อมมีอยู่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน มีอยู่ที่อำเภอ เอกสารเหล่านี้เป็น
เอกสารทางราชการซึ่งควรที่จะขอมาศึกษาได้ไม่ยากนัก การศึกษาเกี่ยวกับประวัติของชุมชนมี
ประโยชน์ต่อครูและนักเรียนมาก ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

3.5 ครูและนักเรียนควรร่วมมือกันสำรวจชุมชน เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
ชุมชนในเรื่องต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน เช่น สำรวจปัญหา การประกอบอาชีพ
ปัญหาเรื่องอาหารการกิน ปัญหาอนามัย ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาความปลอดภัย และสวัสดิการ
ของชุมชน สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอันมาก

3.6 ครูทุกคนออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองหรือประชาชนตามบ้าน การกระทำเช่นนี้
นอกจากครูจะมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีแล้ว ยังจะทำให้ครูทราบปัญหาของนักเรียนมาก
ยิ่งขึ้น และยังสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียนเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

4. โรงเรียนควรหาทางช่วยเหลือในกิจการต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้
เกิดขึ้น ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ครูส่วนใหญ่มักจะคิดถึงแต่ประโยชน์ ที่ทาง
โรงเรียนจะได้รับจากชุมชนเพียงฝ่ายเดียว แต่ตามหลักการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ต่างฝ่าย
ต่างก็ได้รับประโยชน์จากกันและกัน เมื่อพิจารณาตามหลักการอันนี้แล้วโรงเรียนควรให้ประโยชน์แก่
ชุมชนบ้าง สิ่งที่โรงเรียนอาจช่วยเหลือชุมชนได้ มีดังต่อไปนี้

4.1 ครูทุกคนในโรงเรียนควรร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้สม่ำเสมอ เช่น
ประชาชนมีงานบวชบวช นาค แต่งงาน งานศพ และงานขึ้นบ้านใหม่ ครูควรหาโอกาสไปร่วมงานพิธี
ต่าง ๆ ของประชาชนโดยทั่วถึง การกระทำเช่นนี้ของครูจะทำให้ประชาชนมองเห็นประโยชน์ของ
โรงเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.2 ครูทุกคนรวมทั้งนักเรียนในโรงเรียน ควรจะมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน ให้ชุมชนเจริญขึ้นตามโอกาสอันควร ปัจจุบันนี้รัฐบาลได้สนับสนุนให้ประชาชนช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ถ้าทางโรงเรียนได้มีส่วนในการพัฒนาชุมชนอีกฝ่ายหนึ่งด้วยก็จะยิ่งเป็นผลอย่างมหาศาลในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าและจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย

4.3 โรงเรียนควรอนุญาตให้ประชาชนใช้สถานที่ของโรงเรียน เพื่อกิจการบางอย่าง เช่น ใช้เป็นสถานที่แต่งงาน ปลูกผี จัดยาป้องกันโรคภัยไข้เจ็บของประชาชน เป็นต้น เพราะว่าโรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง และเป็นสถานที่สะอาดสง่างามที่สุดของชุมชน ในระยะปิดภาคเรียนมักจะเปิดไว้เฉย ๆ ถ้าโรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สถานที่เพื่อกิจการของชุมชนแล้ว ประชาชนในชุมชนย่อมจะมีความซาบซึ้งในความเอื้อเฟื้อของโรงเรียนมากขึ้น

5. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนมากขึ้น เช่น เชิญให้ประชาชนผู้มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียน หรือเชิญให้ผู้ปกครองหรือประชาชนมาเยี่ยมโรงเรียนในงานประจำปีของโรงเรียน เป็นต้น ถ้าโรงเรียนมีนโยบายที่จะให้ประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือโรงเรียน เพื่อให้กิจการของโรงเรียนเจริญก้าวหน้า โรงเรียนอาจจะเปิดโอกาสให้ต่อไปนี้

5.1 เชิญชวนและจูงใจให้ประชาชนมาเยี่ยมโรงเรียน ปัจจุบันนี้มีโรงเรียนหลายแห่งที่ประกาศชักชวนให้ประชาชนมาเยี่ยมโรงเรียน แต่การเปิดประกาศไว้เช่นนั้นยังหาเป็นการเพียงพอไม่ ควรจะต้องหาทางเชื้อเชิญด้วยวิธีการอย่างอื่นประกอบด้วย เป็นต้นว่า เชิญชวนด้วยวาจาหรือจัดประชุมครู ผู้ปกครอง จัดงานประจำปีของโรงเรียนขึ้นแล้วเชิญผู้ปกครองให้มาร่วมพิธีในงานนั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ

5.2 ชักชวนให้ประชาชนที่มีความรู้ หรือความสนใจทางการศึกษามาอภิปรายหรือมาสอนนักเรียน การกระทำเช่นนี้ทำให้ผู้ที่ได้รับเชิญรู้สึกเป็นเกียรติและเอาใจใส่ต่อการศึกษาของเด็กนักเรียนในโรงเรียนมากขึ้น เวลาที่ทางโรงเรียนขอเชิญให้ประชาชนมาบรรยายหรือมาสอนนักเรียนในโรงเรียนนั้นควรจะต้องเขียนหัวข้อโดยย่อเกี่ยวกับเรื่องที่จะเชิญให้มาบรรยายหรือมาสอนเสียก่อน เพื่อให้การบรรยายหรือการสอนของประชาชนเหล่านั้นตรงตามเป้าหมายและตรงกับความต้องการ และตรงกับความต้องการของนักเรียนในวัยต่าง ๆ ได้อย่างสม่ำเสมอ

5.3 โรงเรียนควรขอแรงจากประชาชนให้มาช่วยเหลือในโรงเรียน ในกิจการบางอย่าง เช่น ขอแรงจากผู้ปกครองนักเรียนให้มาช่วยซ่อมแซมโรงเรียน ช่วยสร้างที่เก็บน้ำดื่ม น้ำใช้ในโรงเรียน เป็นต้น แต่ในการขอแรงจากประชาชนนั้น ควรกระทำด้วยความระมัดระวังให้มาก อย่าให้ประชาชนเห็นว่าเป็นการบังคับโดยอาศัยอำนาจของทางราชการ และอย่าให้ประชาชนเห็นว่าโรงเรียนมุ่งแต่จะเอาประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว วิธีที่ดีที่สุดคือโรงเรียนต้องร่วมมือปรึกษาหารือกับประชาชน และเสนอปัญหาของโรงเรียนให้ประชาชนทราบ ส่วนการที่จะช่วยเหลือโรงเรียนเพียงใดหรือไม่นั้น ให้เป็นการตัดสินใจของประชาชนเอง เมื่อประชาชนได้ช่วยเหลือโรงเรียนไปแล้ว ทางโรงเรียนจะต้องจัดงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วประกาศให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วหน้ากัน

เมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือจากประชาชนแล้ว ย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่ชุมชนหรือประชาชนในชุมชนก็อยากมีส่วน มีสิทธิ์มีเสียงในการวางแผนนโยบายหรือการดำเนินงานของโรงเรียนบ้าง และในฐานะที่ประชาชนบางคนยังขาดความรู้ขาดทักษะในการศึกษาอยู่บ้างย่อมเสนอความคิดเห็นบางอย่าง ซึ่งขัดกับหลักการจัดการศึกษาในแนวปัจจุบัน และขัดกับระเบียบวิธีปฏิบัติงานของทางราชการ ถ้ามีเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียนที่จะต้องชี้แจงให้ประชาชนทราบ

คินเดรด (สุพิชญ์ ธีระกุล, 2539 : 50 – 51 ; อ้างจาก Kindred, 1975 : 76-83) ได้เสนอหลักการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในรูปของการจัดประชาสัมพันธ์สรุปได้ดังนี้

1. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Integrity) คือ ต้องทำอย่างตรงไปตรงมาเชื่อถือได้
2. ต้องดำเนินการด้วยความต่อเนื่อง (Continuity) คือจะต้องทำต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา
3. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมงานทุกด้าน (Coverage) มิใช่ทำเพียงเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น
4. ต้องดำเนินการด้วยความเรียบง่าย (Simplicity) โดยใช้ภาษาและวิธีการที่ง่ายแก่การเข้าใจ
5. ต้องดำเนินการด้วยวิธีการเสริมสร้าง (Constructiveness) คือ ให้ออกมาในรูปของการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
6. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น (Flexibility) คือ ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์จะต้องยืดหยุ่นได้

ซัมซัน (สมชาย สุชาติชะ. 2539 : 26-27 ; อ้างจาก Sumption. 1966 : 104 -106) ได้ให้ความเห็นว่า โรงเรียนควรดำเนินงานในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของชุมชน โดยสรุปดังนี้

1. โรงเรียนจะต้องเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ
2. รับทราบข่าวความเคลื่อนไหวจากภายนอก
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของกิจการศึกษาและถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้ความสนใจต่อการศึกษา
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาท มีส่วนร่วม ดูแลและจัดการศึกษาของโรงเรียน
5. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการวางนโยบายและเป้าหมาย ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการเรียนการสอน
6. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ประชาคม ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม
7. เสนอความรู้ด้านความก้าวหน้าทางวิชาการและแนวโน้มใหม่ทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ
8. แก้ไขข้อข้องใจและสิ่งที่ทำให้ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ ให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี เชื่อถือไว้วางใจได้

4. วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะขอเสนอแนวคิดไว้ดังนี้

ชูศรี สนิทประชากร (2536 : 26) ได้เสนอแนวทางดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์โดยตรง การติดต่อสัมพันธ์กันทางตรง มี 2 ลักษณะ คือ
 - 1.1 การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน มีหลายวิธี คือ
 - 1.1.1 ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ออกกระจายเสียงทางวิทยุทัศน์ศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในโรงเรียน เช่น ครู นักเรียน คณะกรรมการโรงเรียน กรรมการศึกษา หนังสือ วารสาร เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยให้ข้อมูลต่าง ๆ เช่น ประวัติของโรงเรียน ประวัติของผู้อุปการะโรงเรียน ประวัติครูและนักเรียนดีเด่น อุทิศการณณ์ ปณิธานของโรงเรียน นโยบาย เป้าหมาย และวิธีการดำเนินการ

คำสั่งและระเบียบต่าง ๆ การเรียนการสอน กิจกรรมพิเศษ ทุนการศึกษา ความประพฤติ สมุด-
 รายงานความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบจัดทำคู่มือครู คู่มือ
 ผู้ปกครอง ภายในคู่มือจะมีข้อมูลต่าง ๆ เวลาเปิดเปิดโรงเรียน เวลาทำงาน ระเบียบการลา
 การแนะนำทางการเรียน ระเบียบการวัดผล จัดทำหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะเป็นสื่อ
 ประชาสัมพันธ์ที่ดีโดยโรงเรียนให้ข่าวกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบริการชุมชน อาจจะเป็นข่าวการจัดอบรม
 หรือการบรรยาย ข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวภายในโรงเรียน เป็นต้น

1.1.2 จัดให้ครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างของชุมชนเช่น
 การพัฒนาชุมชน การทำความสะอาดถนนหนทาง การขุดคู การลอกคลอง

1.1.3 การให้ความช่วยเหลือพัฒนาชุมชนโดยทางอื่นในวิชาชีพบางอย่างโดย
 ผ่านทางงานอบรม จัดวิทยากรให้ความรู้ทางวิชาการ และเพิ่มพูนความรู้ทางด้านอาชีพแก่นักเรียน
 เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การกำจัดศัตรูพืช การศึกษาผู้ใหญ่ จัดกลุ่มสนใจช่วยเหลืองาน
 ในชุมชนให้ได้รับความรู้ในด้านวิชาชีพเป็นกลุ่ม โดยทางโรงเรียนร่วมมือกับหน่วยราชการส่วนกลาง
 จัดหาวิทยากรมาช่วยสอน

1.1.4 ให้โอกาสประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมบางอย่างและใช้บริการของ
 โรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม เช่น จัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับ
 ประชาชน จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการ เช่น ดนตรี ภาพยนตร์ บริการห้องสมุด บริการด้านสถานที่
 และอุปกรณ์ต่าง ๆ

1.1.5 สร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เช่น จัดให้มี
 การประชุมผู้ปกครองเพื่อพบปะสังสรรค์ รายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน ติดต่อกับประชาชน
 ทางโทรศัพท์หรือจดหมาย เมื่อพบปะกับผู้ปกครองนักเรียนก็ทักทายปราศรัย ถามข่าวครวญทุกข์สุข
 อย่างเป็นกันเอง เยี่ยมเยียนเพื่อถามข่าวทุกข์สุขตามโอกาสอันควร

1.1.6 ให้ชุมชนเป็นแหล่งวิทยากร เช่น นำนักเรียนออกไปชมกิจการด้านการ
 เกษตร นำนักเรียนออกไปศึกษา และฝึกงานในโรงเรียนด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นภาคเรียนตัว
 เพื่ออาชีพ นำนักเรียนออกไปศึกษาหาความรู้ด้านการศึกษาและด้านความปลอดภัย เป็นต้น

1.1.7 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ
 ทั้งด้านการเงิน วัสดุ แรงงานและกำลังใจ เช่น ส่งเสริมการเรียนการสอน จัดหาวัสดุการเรียน
 การสอน ให้อุปกรณ์การศึกษา ช่วยด้านแรงงาน บริจาคเงินสร้างอาคารเรียน เป็นต้น

1.2 การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน โรงเรียนควรใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการปรับปรุงโรงเรียนโดยใช้แหล่งวิชาการ เช่น

1.2.1 เชิญผู้ปกครองของนักเรียนเป็นวิทยากรในบางเรื่อง

1.2.2 เชิญผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมาให้ความรู้ และแนะนำนักเรียนในเรื่องต่าง ๆ

1.2.3 เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียน

1.2.4 เชิญตำรวจมาให้ความรู้เรื่องการจราจรและด้านอื่น ๆ

1.2.5 เชิญแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่อนามัย มาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย

1.2.6 จัดงานประจำปีโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

1.2.7 จัดนิทรรศการด้านวัฒนธรรม และแสดงผลงานของโรงเรียนตามโอกาสอันเหมาะสม

1.2.8 จัดแข่งขันกีฬาระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับครู หรือระหว่างนักเรียนกับเยาวชนที่จบออกไปแล้ว

1.2.9 จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง

1.2.10 เชิญประชาชนที่สนใจด้านการศึกษา เป็นกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียน

1.2.11 เชิญคณะกรรมการสภาตำบล หรือท้องถิ่นมาให้ความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่น

2. การสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อม ได้แก่ การปรับปรุงบุคลากร และอาคารสถานที่ภายใน เป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อมที่ควรก่อให้เกิดขึ้น เพราะการปรับปรุงบุคลากร และอาคารสถานที่เป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาอย่างหนึ่งที่จะสร้างความศรัทธาให้แก่ผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี เพราะการเข้ามาดูมาเห็นสิ่งที่ดี ๆ ของโรงเรียนย่อมเป็นที่ติดตามประทับใจและจะได้รับการกล่าวขวัญจากปากหนึ่งไปสู่ปากหนึ่งได้เป็นอย่างดี

2.1 สิ่งที่ควรปรับปรุงมีดังนี้

2.1.1 บุคลากร หมายถึงรวมทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียน ภารโรง พนักงานพิมพ์ดีด คนงาน แม่ค้าที่ขายของในโรงเรียนด้วย ซึ่งควรที่จะปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้ คือ การแต่งกายควรแต่งให้ดูภาพเรียบร้อย เหมาะสมที่จะเป็นครู กิริยาท่าทางการวางตัว และการเดินควรเรียบร้อย

ไม่หลุกลึก ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ควรเป็นผู้ที่มีไมตรี ชี้แนะเข้มแข็งมีใจ และระมัดระวังในการ
สนทนา รู้จักต้อนรับและหักทากปราศรัยกับแขก ให้ความเป็นกันเองกับ ผู้มาเยี่ยมเยือน การพูดจา
ควรพูดจาสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานและเหมาะสมกับบุคคล ทักขะและเขาวนในการสังเกต ต้องใช้
ไหวพริบในการสังเกตผู้มาติดต่อว่าเป็นใคร เพื่อจะได้หักทากปราศรัยและต้อนรับได้เหมาะสมกับ
ตำแหน่งและฐานะ

2.1.2 การปรับปรุงอาคารสถานที่ภายใน ได้แก่ การปลูกต้นไม้ ไม้ดอก
ไม้ประดับ อาคารเรียน ความพร้อมทางด้านบริการ เช่น น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม ช่างล้างมือ
ความสะอาดของอาคาร ความพร้อมในด้านการเรียนการสอน เช่น ตบแต่งห้องเรียนให้น่าสนใจ มี
อุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน ความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียนมีห้องเรียนเพียงพอ
และถูกดูแลรักษา เครื่องอำนวยความสะดวก

2.2 วิธีการต่าง ๆ ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้
เกิดขึ้น ได้แก่

- 2.2.1 จัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น การแสดงดนตรี แข่งขันว่ายน้ำ
- 2.2.2 จัดให้มีการแข่งขันกีฬาระหว่างประชาชนและคณะครู
- 2.2.3 จัดให้มีการแสดงละคร หรือฉายภาพยนตร์ในโรงเรียน
- 2.2.4 จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
จัดด้วย
- 2.2.5 จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน
- 2.2.6 จัดงานประจำปี เชิญผู้ปกครองและประชาชนมาร่วม
- 2.2.7 จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมเกี่ยวกับการศึกษา
- 2.2.8 จัดโปรแกรมการเรียนการสอนและการพักผ่อนหย่อนใจ ให้ประชาชนมี
โอกาสมาร่วมและได้รับประโยชน์เป็นครั้งคราว

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 16 -18) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ในคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ระบุว่า
โรงเรียนมีลักษณะที่เป็นสถาบันทางสังคมระดับท้องถิ่น และใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โรงเรียนจะ
ต้องพยายามดึงชุมชนมาร่วมดำเนินการด้วย ถ้าชุมชนมีความเข้าใจต่อโรงเรียนก็จะให้ความสนใจ
และร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี จะช่วยให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก

เกิดความเข้าใจกันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อใช้ประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนาตัวนักเรียน ซึ่งจะออกไปอยู่ในสังคม ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับสังคมได้ดังนี้

1. ชี้แจงให้บุคลากรในชุมชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องโดยตรงให้มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น การจัดกระบวนการเรียนการสอน ในบางครั้ง จำเป็นต้องไปฝึกปฏิบัติให้ต่อเนื่องที่บ้าน อันเป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กด้วย
2. โรงเรียนสามารถนำบุคลากรในชุมชน วัสดุ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น เชิญวิทยากรในชุมชนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และบุคคลตัวอย่างของชุมชนมาให้ความรู้ ให้แนวปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ครูและนักเรียน
3. โรงเรียนอาจจะขอความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากชุมชนทั้งการเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้งานด้านวิชาการของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น
4. โรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่น ๆ ด้วย เช่น ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการเกษตร การรักษาสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว และการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ
5. โรงเรียนต้องช่วยแก้ปัญหา อุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร เช่น การที่ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนในกิจกรรมที่มีการฝึกปฏิบัติ เช่น การทำอาหาร ทำงานศิลปะ และงานช่างต่าง ๆ ด้วย การชี้แจงให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจในการสอนตามแนวทางของหลักสูตรที่ต้องปฏิบัติจริง

5. ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุภรณ์ ศรีพหล (2526 : 326) ได้สรุปการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า เป็นการติดต่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือประสานงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2530 : 18) ได้ให้ทัศนะว่า การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้บุคคลในโรงเรียนและบุคคลภายนอกรอบโรงเรียนได้รับรู้ด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน เกิดความ

ร่วมมือและช่วยเหลือกันให้ได้รับประโยชน์และสร้างสรรค์

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ข้างต้น ความสัมพันธ์อันดีที่จะเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชนได้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องแสดงบทบาทในด้านการบริหารตามขอบข่ายงานโดยทั่วไปดังนี้

1. ศึกษาชุมชนที่ตั้งอยู่โดยละเอียดในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม ประเพณีอาชีพ เศรษฐกิจ ทรัพยากร สภาพปัญหา เจตคติ และความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถวางแผนปฏิบัติงานด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. รับผิดชอบในการจัดให้มีการวางแผนดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานตามแผน
4. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงโดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ
5. จัดให้มีการเยี่ยมเยียนชุมชนเพื่อรับทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงาน
6. รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในขอบข่ายของงาน ตลอดถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
7. จัดให้มีการบริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถทำได้

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 ก : 92 - 95) ได้กำหนดขอบข่ายและแนวทางบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแบ่งเป็น 6 งาน ดังนี้

1. งานการให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ
2. งานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน
3. งานเกี่ยวกับกรรมการศึกษา
4. งานการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
5. งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ
6. งานการประชาสัมพันธ์

ส่วนแนวทางการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติในการบริหารไว้ดังนี้

1. งานการให้บริการชุมชนด้านต่าง ๆ ผู้บริหารควรจัดให้มีการบริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถของโรงเรียน โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้
 - 1.1 กำหนดแนวทางในการให้บริการแก่ชุมชน
 - 1.2 กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการให้บริการแก่ชุมชน
 - 1.3 ให้บริการด้านอาคารสถานที่ โดยยึดระเบียบการขอใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา
 - 1.4 ให้บริการด้านความรู้ และวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อบรมให้ความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพ
 - 1.5 ให้บริการด้านบุคลากรแก่ชุมชนในโอกาสต่าง ๆ
 - 1.6 ให้บริการด้านวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ
 - 1.7 อำนวยความสะดวก รวดเร็วในการติดต่องานต่าง ๆ ที่โรงเรียน
2. งานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน เป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือโรงเรียนทั้งด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และแนวคิด โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน โดยวิธีการดังต่อไปนี้
 - 2.1.1 ประชุมผู้ปกครอง
 - 2.1.2 พิมพ์เผยแพร่
 - 2.1.3 จัดป้ายประกาศและเผยแพร่ข่าวสาร
 - 2.1.4 พบปะเยี่ยมเยียนในโอกาสที่เหมาะสม
 - 2.2 เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน โดยชุมชนอาจเข้ามาช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ แรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์
 - 2.3 จัดลำดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่โรงเรียนเห็นว่าควรขอการสนับสนุนจากชุมชนและประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ
 - 2.4 จัดทำโครงการเพื่อขอการสนับสนุนจากชุมชน
 - 2.5 จัดให้มีการยกย่องตอบขอบคุณแก่ผู้ช่วยเหลือโรงเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

2012.08.08
15.12.12
8.

2.6 จัดทำรายงานการได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน เสนอให้หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

3. งานเกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 วางแผนเกี่ยวกับการสรรหาบุคคล เพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยประชุมคณะกรรมการเพื่อสรรหาบุคคลที่เหมาะสม

3.2 ดำเนินการติดต่อบุคคลที่จะแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 ชี้แจงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแก่บุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้ง

3.4 เสนอแนะการแต่งตั้งกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อหน่วยงานต้นสังกัด

3.5 จัดให้มีการประชุมกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

3.6 จัดให้มีสมุดบันทึกการประชุม และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. งานส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

เป็นการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

4.1 วางแผนการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น

4.2 กำหนดบุคลากรในการติดต่อประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานอื่น

4.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ทางด้านศาสนา งานประเพณีต่าง ๆ การพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมการกีฬา

4.4 ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและหน่วยงานอื่นตามโอกาสอันควร

4.5 ประเมินผลความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารควรประเมินผลความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นระยะ ตามที่กำหนดไว้ในโครงการและเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินงานตามแผนโดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

4.5.1 ประเมินโดยการใช้เครื่องมือหลาย ๆ อย่าง เช่น การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ คำเล่าลือการกล่าวถึงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ

4.5.2 ให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.5.3 ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการประเมิน
สรุปผลการประเมิน บันทึกไว้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนดำเนินงานต่อไป

5. งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ

โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน โดยตั้งคณะกรรมการดำเนินงานดังนี้

5.1 ศึกษาระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ

5.2 วางแผนให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ โดย

5.2.1 เชิญกรรมการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชนมาประชุมหารือ
เพื่อหาแนวทางตั้งกลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิ

5.2.2 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ

5.2.3 ดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ

5.3 เชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นคณะกรรมการร่วมดำเนินการกับโรงเรียน

5.4 อำนวยความสะดวกในเรื่องอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์แก่ผู้ก่อตั้งกลุ่มชมรม
สมาคม มูลนิธิ ตามความเหมาะสม

5.5 ช่วยติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอจดทะเบียนหรืออื่น ๆ

6. งานการประชาสัมพันธ์

เป็นการเผยแพร่ข่าวสารและผลงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

6.1 แต่งตั้งบุคลากรทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

6.2 หนังสือ ได้แก่ ประกาศ แถลงการณ์ ข่าว

6.2.1 แต่งตั้งบุคลากรทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

6.2.2 การให้ข่าวแก่สื่อมวลชน

6.2.3 การโฆษณา ทางสื่อมวลชน แผ่นป้ายหรือเคลื่อนที่

6.2.4 การจัดทำเอกสาร ได้แก่ จดหมาย ข่าว ข่าวสารหรือแผ่นปลิว

6.2.5 ร่วมกิจกรรมของชุมชน

6.3 ดำเนินการประชาสัมพันธ์ตามแผน

6.4 ติดตามประเมินผลการประชาสัมพันธ์ทำได้โดย

6.4.1 ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไข

6.4.2 รายงานผู้บังคับบัญชาในกรณีจำเป็น

ความเป็นมาและบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา

1. ความเป็นมาของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา

โยทะกา แก้วปลั่ง (2529 : 20 - 22) ได้ศึกษาความเป็นมาและบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนไว้ดังนี้ ปี พ.ศ. 2454 กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้จัดการศึกษาเบื้องต้น ให้ทวยราษฎร์ได้เล่าเรียนทั่วราชอาณาจักร ร่วมกับกระทรวงนครบาล ตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษาขึ้นเรียกชื่อว่า "กรรมการตำบล" ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนันหรือหัวหน้าตำบล 1 คน อธิการวัดใดวัดหนึ่งในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน เป็นเจ้าหน้าที่ในการจัดการศึกษา มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนประชาบาล ชักนำเด็กให้เข้าโรงเรียน หากครูสอนหางบประมาณ สร้างโรงเรียนและบำรุงโรงเรียนที่ได้ตั้งขึ้นแล้ว

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 และประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกของไทยที่บังคับให้เด็กไทยต้องเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่อายุ 7 ปีเต็ม ได้กำหนดให้มีกรรมการโรงเรียนไว้ในมาตรา 30 และต่อมามีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 มีการบัญญัติเกี่ยวกับกรรมการโรงเรียนไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยโรงเรียนประชาบาล ส่วนที่ 3 การควบคุมโรงเรียนประชาบาล ในมาตรา 38 ที่ระบุว่า เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินการศึกษาชั้นหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจตั้งและถอดถอนกรรมการศึกษาได้ตามความที่เห็นสมควร และระบุไว้ในมาตรา 39 ว่ากรรมการศึกษามีหน้าที่รับปรึกษาหารือในการจัด และดำเนินการศึกษาตรวจตราดูแลงบประมาณบัญชีเงิน และสอดส่องความเป็นไปของโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้ง ช่วยเหลือนายอำเภอในส่วนโรงเรียนประชาบาลที่นายอำเภอจัดตั้ง และเมื่อมีการโอนโรงเรียนประชาบาลมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ นโยบายในการจัดได้ให้มีคณะกรรมการการศึกษาตาม

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 ซึ่งมีผลใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2525 ซึ่งได้กำหนดไว้ในระเบียบข้อ 3 ว่าให้มี คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาอย่างน้อย 5 คน แต่ไม่เกิน 15 คน และตามข้อ 11 แห่งระเบียบดังกล่าวระบุว่า คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ โรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้อง กับความต้องการของท้องถิ่น แสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน ส่วนราชการ เพื่อพัฒนาโรงเรียน เสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ และการพัฒนาท้องถิ่น แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามอบหมาย และต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ออก ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พ.ศ. 2539 ขึ้นมาแทนระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ. 2525 ด้วยเหตุผลตาม นโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ได้กำหนดให้ โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ จัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกัน และให้กระจาย การจัดการครบคลุมทุกพื้นที่ โดยกระจายอำนาจการกำหนดนโยบายและการบริหารโรงเรียน และสถานศึกษาทุกประเภทให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วม รับผิดชอบในรูปคณะกรรมการของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาและทบทวีปัญหาเป็นไปอย่าง รวดเร็วเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. 2539 ค.18)

2. บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประถมศึกษา

งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประถมศึกษา เป็นงานหนึ่งในขอบข่าย งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 ก. : 94) ได้เสนอแนวทางการบริหารงานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสรุปว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้ บริหารโรงเรียนประถมศึกษาควรดำเนินการโดยวางแผนเกี่ยวกับการสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประชุมครูเพื่อสรรหาบุคคลที่เหมาะสม แล้วดำเนินการ คิดต่อบุคคลที่จะแต่งตั้ง และชี้แจงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแก่บุคคลที่ ได้รับแต่งตั้ง แล้วรายงานการแต่งตั้งต่อหน่วยงานต้นสังกัด แล้วจึงจัดให้มีการประชุมเพื่อให้มี

บทบาทในการพัฒนาโรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง โดยมีสมุดบันทึกการประชุมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรรมการโรงเรียน

ต๋อง เครือมาก (2536 : 386) ได้กล่าวถึง ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2525 มีรายละเอียดพอสรุปได้ว่า คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาควรเลือกจากบุคคลที่มีความประพฤติดี มีความสนใจในการประถมศึกษา และควรเลือกจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา หรือ ข้าราชการของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น หรือผู้ประกอบการ ประมาณ 5-10 คน โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือและเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น

ประกอบ คุณารักษ์ และคนอื่น ๆ (2531 : 361) ได้กล่าวถึง คณะกรรมการศึกษาว่าควรมีบทบาทในฐานะผู้นำ 2 ประการ คือ เป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงานทุกอย่างของโรงเรียนและเป็นตัวกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อดูแลให้คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ด้านการศึกษา

จิต นาคพันธ์ (2538 : 54 - 55) ได้กล่าวว่า งานเกี่ยวกับกรรมการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีอย่างน้อย 5 คน แต่ไม่เกิน 15 คน นับรวมถึงผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง ในจำนวนนี้ ให้เลือกกันเองเป็นประธานคนหนึ่งและรองประธานอีกคนหนึ่ง มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและกิจกรรมการเรียนการสอน และแสวงหาความช่วยเหลือ เสนอแนะ ประสานงานกับประชาชนหน่วยงานและส่วนราชการอื่น เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ปรีชา คัมภีรปกรณ และติลก พัฒนพิชัยชาติ (2528 : 747 - 754) ได้ให้แนวคิดเพื่อให้คณะกรรมการศึกษาได้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ชุมชนและเสียสละให้กับโรงเรียนอย่างจริงจัง จึงควรคำนึงถึงการคัดเลือกบุคคลที่พอมีเวลาว่าง ไม่ควรมุ่งแต่คนที่มีฐานะดีมีธุรกิจมาก เพื่อหวังสนับสนุน แต่ด้านกำลังเงินอย่างเดียว โดยไม่มีเวลามาร่วมประชุม ให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียน และควรมีพิธีมอบหนังสือสำคัญและให้การยกย่องโอกาสที่เหมาะสมเพื่อเป็นเกียรติแก่คณะกรรมการศึกษา ข้อควรพึงระวังคือ ไม่ควรขอบริจาคทุกครั้งที่มีการประชุมกรรมการศึกษา เพราะจะทำให้กรรมการศึกษาไม่อยากมาประชุม นอกจากนี้ ทางโรงเรียนอาจขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการการศึกษาให้ช่วยสนับสนุนและร่วมดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น

ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงการดำเนินงานของโรงเรียน ชักชวนประชาชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยขอความร่วมมือด้านแรงงาน ทรัพย์สิน วัสดุ เพื่อพัฒนาโรงเรียน และขอการสนับสนุนในการจัดหาทุนเพื่อจัดสวัสดิการในโรงเรียน เช่น จัดอาหารกลางวัน จัดตั้งมูลนิธิช่วยเหลือเด็กขาดแคลน คณะกรรมการศึกษายังสามารถช่วยไกล่เกลี่ยและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เมื่อมีความขัดแย้งระหว่างครูกับประชาชน นอกจากนี้ยังสามารถช่วยดูแลทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ช่วยติดตามเด็กที่ขาดเรียนการมีส่วนร่วมในการช่วยสำรวจปัญหาความต้องการของชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการ และยังช่วยรับผิดชอบในภาระหน้าที่ที่โรงเรียนมอบหมายให้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นในเรื่องของบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนได้อีก

สุพิชญา อีระกุล (2525 : 48) กล่าวถึง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในส่วนที่กล่าวถึงกรรมการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาว่า ควรให้กรรมการศึกษามีหน้าที่กำหนดความมุ่งหมายเฉพาะ และร่วมกำหนดนโยบายของโรงเรียน รวมทั้งมีหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเท่าที่สามารถทำได้

สำหรับการทำหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน ตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนั้น ได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ.2525 ซึ่งได้กำหนดหน้าที่คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาไว้ในข้อ 11 ดังนี้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2525 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

1. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียน ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและกิจการทางการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
2. แสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน ส่วนราชการ เพื่อพัฒนาโรงเรียน
3. เสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานและส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ และการพัฒนาท้องถิ่น แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามอบหมาย

สำหรับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ข : 36-38) ได้เสนอบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน
ให้ 3 ประการ ได้แก่

1. บทบาทหน้าที่สนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป ซึ่งได้แจ้งไว้ดังนี้
 - 1.1 เป็นตัวแทนแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียนในทางสร้างสรรค์ให้ประชาชนทั้ง
หลายได้รับรู้
 - 1.2 สร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ประชาชนในชุมชน พร้อมทั้ง
ประสานงานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
 - 1.3 เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน
 - 1.4 ช่วยเหลือและประสานงานการช่วยเหลือกับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหานักเรียน
หรือของโรงเรียน

2. บทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถม-
ศึกษา พ.ศ. 2539 ดังนี้

2.1 กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน ซึ่งหน้าที่ตามข้อนี้ถือว่าเป็น
นโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียนเป็นเสมือน "เข็มทิศ" ที่จะนำพาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายปลายทาง
ของความสำเ็จ ดังนั้นเพื่อให้แผนการพัฒนาโรงเรียนมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
คณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2.2 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ก่อนสิ้นปีการศึกษาโรงเรียน
จะนำนโยบายและแผนแม่บทมาจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานของปี
การศึกษาต่อไป ก่อนจะนำแผนปฏิบัติการดังกล่าวไปใช้ โรงเรียนจะนำมาขอความเห็นชอบจาก
คณะกรรมการโรงเรียนก่อน ดังนั้น คณะกรรมการโรงเรียนจะมีบทบาทในส่วนนี้ควบคู่ไปกับบทบาท
ของโรงเรียนด้วย

2.3 มีหน้าที่ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและ
งบประมาณของโรงเรียน การแสวงหาและให้ความสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ อุปกรณ์
ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการ
ของนักเรียนทุกด้านทั้งในและนอกโรงเรียน

การปฏิบัติหน้าที่ในส่วนนี้ด้วยการดำเนินงานของโรงเรียนจำเป็นต้องแสวงหาเงินมาใช้เพื่อช่วยให้งานสำเร็จเกือบทั้งสิ้น ดังนั้น คณะกรรมการโรงเรียนควรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมบริหารการเงิน และงบประมาณของโรงเรียน โดยการให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางการใช้เงินให้บังเกิดผลคุ้มค่า และหากเงินไม่เพียงพอก็มีส่วนร่วมในการแสวงหาเงินวัสดุ อุปกรณ์มาช่วยพัฒนากิจการของโรงเรียนด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ บทบาทในการเป็นผู้ร่วมแสวงหาผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นหรือที่เรียกว่า "ภูมิปัญญาท้องถิ่น" มาช่วยจัดกิจกรรมหรือร่วมจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนด้วย

2.4 มีหน้าที่รับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง

หน้าที่ในส่วนนี้คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนจะต้องรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการโรงเรียนได้ทราบอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนควรจะต้องมีบทบาทหน้าที่ที่สัมพันธ์กันอีกประการหนึ่ง

2.5 หน้าที่ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นภาครัฐและเอกชน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียนและให้มีการบริการจากโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

กล่าวคือ โรงเรียนจะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ และสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน คณะกรรมการโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่น

2.6 แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย

นอกจากคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว ยังมีผู้นำชุมชนหรือประชาชนในชุมชนอีกไม่น้อยที่ยินดีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและต้องการช่วยสร้างสรรค์โรงเรียนของเขาให้เป็นแหล่งความเจริญของท้องถิ่น แต่บุคคลดังกล่าวไม่ได้เข้ามาร่วมเป็นกรรมการโรงเรียน เพราะระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบันกำหนดให้มีกรรมการโรงเรียนจำนวนจำกัด ดังนั้น คณะกรรมการโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการสรรหาบุคคลดังกล่าวมาแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาหรือเป็น

อนุกรรมการ เพื่อช่วยดำเนินงานและมอบหมายภาระหน้าที่ให้ช่วยรับผิดชอบได้ตามศักยภาพของผู้
นั้น

3. บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการประกันคุณภาพโรงเรียน
การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน คือ การรับรองมาตรฐานของโรงเรียนว่ามี
ความพร้อมในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่สำนักงาน คณะกรรมการ
ประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้ ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีบทบาทดังนี้

3.1 ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการประกันคุณภาพโรงเรียน ทั้งด้านปัจจัยการศึกษา
กระบวนการบริหาร กระบวนการสอน กระบวนการนิเทศ และผลผลิตทางการศึกษาให้มีการพัฒนา
อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของสังคม

3.2 เสริมแรงจูงใจและผลักดันให้โรงเรียนเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วย การสร้าง
กลไกในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนควบคู่กับการดูแลให้นักเรียน ได้รับบริการ
การศึกษาตามศักยภาพของแต่ละคน

3.3 รับรองคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

จากความเห็นและแนวปฏิบัติที่เสนอมาข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จะต้องช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาในท้องถิ่นซึ่งเป็นไปตามแนวทางปฏิรูปการ
ศึกษา และแนวทางการกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษาที่มีความเชื่อว่า การจัดการศึกษาถ้า
จะเกิดความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้นั้น จะต้องให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเข้ามามี
ส่วนร่วม โดยเฉพาะแนวปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ได้นำเสนอไว้
อย่างละเอียดเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ประถมศึกษา จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญต่อชุมชน และท้องถิ่น
เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาโดยตลอด โดยเฉพาะการกำหนดให้มีตัวแทนของชุมชน
และท้องถิ่นในรูปของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน หรือคณะกรรมการโรงเรียนไว้อย่าง
กว้างขวางเพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองนโยบายปฏิรูปและกระจายอำนาจการจัดการศึกษาได้อย่าง
เต็มที่

ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การปฏิบัติงานไม่ว่าจะปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตาม ย่อมเกิดอุปสรรคและมีปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น การปฏิบัติงานในหน้าที่กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานก็เช่นเดียวกัน ย่อมเกิดอุปสรรคและปัญหาได้เช่นเดียวกัน ดังจะยกความเห็นของผู้ที่ได้ศึกษาไว้ดังนี้

เปลียน ศิริรังสรรค์กุล (2527 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึง ปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่กรรมการโรงเรียนว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ที่กรรมการศึกษามีความรู้ต่ำ ขาดความรู้เรื่องหลักสูตร และมีความด้อยทางด้านเศรษฐกิจจึงช่วยโรงเรียนได้น้อยและกรรมการศึกษาส่วนมุ่งประกอบอาชีพของตน จึงปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มที่

โยทะกา แก้วปลั่ง (2529 : 81-82) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้เสนอปัญหาในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศึกษาโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านให้คำปรึกษา แนะนำ แก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น นั่นคือ กรรมการศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร สภาพเศรษฐกิจด้านครอบครัวไม่ดี ต้องประกอบอาชีพไม่มีเวลามาให้คำปรึกษาแนะนำและไม่ทราบหน้าที่ของตน
2. ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการแสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน ส่วนราชการ เพื่อพัฒนาโรงเรียนส่วนที่เป็นปัญหา ได้แก่ การที่ประชาชนส่วนมากยากจน ช่วยเหลือโรงเรียนได้น้อย กรรมการศึกษาขาดประสบการณ์ในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ
3. ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการเสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ และการพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาได้แก่ การที่คณะกรรมการศึกษาต้องประกอบอาชีพส่วนตัวไม่สามารถปฏิบัติงานในด้านนี้ได้ดี
4. ปัญหาในการปฏิบัติงานในด้านการแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานเพื่อปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการประจำโรงเรียนมอบหมายปัญหาด้านนี้ ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งไม่รับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ปัญหาต่อมาคือ ไม่มีผู้เต็มใจทำงานเพราะไม่มีค่าตอบแทน

5. ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่กรรมการโรงเรียนที่เลือนลาง มีความสอดคล้องกับการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ของ สุนทร ขอบท่าดี (2534 : 158 -167) ดังนี้

5.1 ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า กรรมการศึกษาไม่ทราบว่าการประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นหน้าที่ของตน ไม่มีเวลาให้คำปรึกษาและช่วยเหลืองานประชาสัมพันธ์โรงเรียน

5.2 ปัญหาการให้บริการแก่ชุมชน พบว่า ปัญหากรรมการศึกษาต้องประกอบอาชีพส่วนตัว ไม่มีเวลาประสานงานช่วยเหลือโรงเรียนให้แก่ชุมชน

5.3 ปัญหาร่วมกิจกรรมของชุมชน พบว่า ประชาชนไม่กล้าบอกกิจกรรมของตนให้คณะกรรมการศึกษาและครูไปร่วมงาน ปัญหาดังกล่าวนี้คณะกรรมการศึกษาเห็นว่าประชาชนยังห่างเหินกับกรรมการศึกษาและครู

5.4 ปัญหาการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ปัญหาด้านนี้ พบว่า กรรมการศึกษาต้องประกอบอาชีพส่วนตัว ไม่มีเวลาให้คำปรึกษา และให้การสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียน

5.5 ปัญหาการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น พบว่า มีปัญหาเช่นเดียวกับข้ออื่น ๆ คือ ปัญหาด้านกรรมการศึกษาต้องประกอบอาชีพส่วนตัว ไม่มีเวลาประสานงานกับชุมชน วัด หรือหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

ซึ่งมีความสอดคล้องกับผู้ศึกษาในเรื่องเดียวกันอีกหลายคน เช่น

ติลก พัฒนวิชัยโชติ (สุนทร ขอบท่าดี. 2534 : 46 ; ช้างจาก ติลก พัฒนวิชัยโชติ. 2527 : 46) ได้กล่าวถึง ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาที่ไม่พัฒนาเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากกรรมการศึกษาขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษา และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษา เช่น คณะกรรมการศึกษาได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่คณะกรรมการมอบหมายอยู่ในระดับน้อย รวมทั้งกรรมการศึกษาไม่ค่อยมีเวลามาร่วมประชุมให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนเนื่องจากมีภารกิจส่วนตัว บางโรงเรียนก็ไม่พยายามเปิดโอกาสและมอบหมายให้กรรมการศึกษาได้แสดงศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้ ทำให้โรงเรียนไม่ได้รับประโยชน์จากกรรมการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ที่ทางราชการกำหนดครบถ้วนมากเท่าที่ควร และ

ความคิดของคณะกรรมการศึกษาในเขตชุมชนเมืองและนอกชุมชนเมือง พบว่า คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ไม่มากเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจบทบาทการดำเนินงานของตน

ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในทศวรรษนี้ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงาน และปัญหาในการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ผลของการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผู้ระบุสูงสุดในแต่ละหน้าที่ ดังนี้

1. การให้คำปรึกษาแนะนำในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดทำรายได้นำมาใช้ในการศึกษา และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาในการปฏิบัติงานพบว่า กรรมการศึกษาให้คำปรึกษาแนะนำน้อย
2. การขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วนราชการ จัดหารายได้นำมาใช้ในการศึกษาและขอแรงงานจากชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียน ปัญหาในการปฏิบัติ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน
3. การเสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนบริการให้ยืมวัสดุ ครุภัณฑ์และอาคารสถานที่แก่ชุมชน หน่วยงานและส่วนราชการ ปัญหาในการปฏิบัติงานพบว่า โรงเรียนและกรรมการศึกษาดกการประชาสัมพันธ์ และโรงเรียนมีวัสดุครุภัณฑ์ในการให้บริการไม่เพียงพอ

สมยศ มีเทศน์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในเขตการศึกษา 6 พบว่า โรงเรียนปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับงานด้านอื่น ๆ และในปีเดียวกัน สนาน ลิ้มปีเศวตกุล (2523 : 72) ศึกษาสมรรถภาพในการบริหารงานของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส เพื่อพิจารณาเฉพาะงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า กิจกรรมที่ครูใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งคือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนตามความจำเป็น เช่น การประชุมงานสังคมและเทศกาลต่าง ๆ ส่วนกิจกรรมที่ครูใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้ายคือ การเชิญผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน และเมื่อวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของครูใหญ่ พบว่า อันดับหนึ่งคือผู้มาติดต่อ

กับทางโรงเรียนได้รับความพึงพอใจ และอันดับสุดท้ายคือ เรื่องการเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติงานของครูใหญ่ในการเชิญผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน

ปริญญา รอดแก้ว (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ปฏิบัติจริงโดยส่วนรวมอยู่ในระดับกลาง และที่ควรปฏิบัติอยู่ในระดับสูง การเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงกับที่ควรปฏิบัติ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จิเชียร ชอนประเสริฐ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาระดับปัญหาและเปรียบเทียบปัญหาตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิ วิทยวุฒิ ประสิทธิภาพในตำแหน่งและขนาดโรงเรียนต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีตัวแปรต่างกัน ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สวาท หาญกลับ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโดยส่วนรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง และผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารตามทัศนคติของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และประธานกรรมการศึกษา โดยส่วนรวมและรายองค์ประกอบเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการแก่ชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ตามทัศนคติของครูอาจารย์ และประธานกรรมการศึกษา ซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุนิตย์ สุวรรณมณี (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนคติของครูอาจารย์ และกรรมการศึกษา เป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านและทุกข้อ และระดับปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ชน ความที่คั้นของครูอาจารย์และกรรมการศึกษาที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิศาล เลขเดียง (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของผู้บริหาร โรงเรียน ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการให้ชุมชนเข้าร่วม กิจกรรมของโรงเรียน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น มีปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

ดังเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไปแล้วว่า มูลเหตุที่ทำให้มีการปฏิรูปการศึกษานั้นก็สืบเนื่องมาจากสังคมขาดความเชื่อมั่นในระบบการจัดการศึกษา เพราะผลผลิตจากการศึกษาไม่ค่อยสนองต่อ ความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้รับผลจากการศึกษาคือชุมชนไม่มีส่วนร่วม คิดสนใจในการจัดการศึกษา ชุมชนไม่ต้องร่วมรับผิดชอบต่อโรงเรียน แต่ถือว่าการจัดกิจกรรมด้าน การเรียนการสอนนั้นเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ผู้ปกครองเมื่อส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนแล้วก็ถือว่า หมดภาระในเรื่องของการเล่าเรียนของบุตรหลาน และในขณะเดียวกัน บางครั้งโรงเรียนก็ขาด ความคล่องตัวหรือขาดความเป็นอิสระในการตัดสินใจในการดำเนินการเรื่องต่างๆ ภายในโรงเรียน เพราะกิจกรรมและแนวทางการดำเนินงานส่วนใหญ่จะถูกกำหนดจากส่วนกลางหรือจังหวัด แล้วส่งไป ให้โรงเรียนถือปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้งานหรือกิจกรรมบางอย่างจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของ โรงเรียนหรือชุมชน ความสำคัญแห่งชุมชนที่มีต่อโรงเรียนนี้ ปรากฏในมาตรา 57 แห่งพระราช-บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยระบุว่า ให้นหน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาบุคคล ในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และ ทัศนคติของท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา พร้อมทั้งเชิญผู้ที่มี ใจดีและมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่า ด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ จะส่วนร่วมส่วนร่วมกับโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น การจัดการศึกษาที่เน้นการมี ส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว จึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เบเคอรา (Becerra, 1974 : 9887 - A) วิจัยเรื่อง บทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชน ต่อการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียน เขาได้คัดเลือกปัญหาของโรงเรียนที่ต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารและตัวแทนของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะทำความเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ยังพบอีกด้วยว่า

1. ผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจความแตกต่างของชุมชน และต้องพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ในทุกโอกาส
2. ทักษะคติในทางที่ไม่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน
3. การให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน โรงเรียนจะต้องจัดเตรียมข้อมูลให้เขาได้ศึกษาล่วงหน้า
4. ผู้บริหารจะต้องยอมรับในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและไม่ควรคาดหวังผลที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับชุมชนมากเกินไป

ทอย (Toy, 1983 : 1951 - A) บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยโคโลราโด สหรัฐอเมริกาได้ศึกษาการพัฒนาแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบท ข้อเสนอแนะในการวิจัยเสนอว่า การวางแผนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบท ควรจะมีการพัฒนาทางด้านนโยบายและกฎระเบียบต่าง ๆ ควรให้มีการวิจัยเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายให้ชัดเจน ควรสร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้นในการทำงาน และต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานด้วย

โอลสัน (Olson, 1989 : Abstract) ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาใน 4 รัฐด้านตะวันตก โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาในด้านประสิทธิผลของการปฏิบัติงานซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ระดับอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มโรงเรียนมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีอัตราเฉลี่ยด้าน

ประสิทธิผลของการปฏิบัติงานในลักษณะกลุ่มสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา และพบว่าสิ่งที่ก่อให้เกิดผลในการปฏิบัติงานมากที่สุด คือ การประชุมผู้ปกครองครูและการแจกคู่มือ ในขณะที่โรงเรียนใช้วิธีพิมพ์เอกสารของโรงเรียนใช้น้อยที่สุด และยังพบว่า การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ วิธีการเปิดให้ชมโรงเรียน ซึ่งหมายถึง การจัดโครงการเยี่ยมโรงเรียน โดยเชิญผู้ปกครองเข้ามาชมกิจการของโรงเรียนในรอบปี ในขณะที่วิธีที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด ได้แก่ การตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์และการจัดรถประชาสัมพันธ์

คิง (King, 1984 : 1593 - A) บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้ศึกษาโรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสามารถลดความแตกแยกของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ ให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลวิจัยของบุคคลอื่น ที่วิจัยไว้แล้ว 3 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าเขาต้องรักษากฎนั้นไว้ เมื่อเขามีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน จะทำให้เขาปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และถ้าบุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ เขาจะเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับกรณีดำเนินงานของโรงเรียน ทำให้ความแตกแยกระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อยลง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนองค์กรในท้องถิ่น และคณะกรรมการโรงเรียน มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะความร่วมมือที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ช่วยก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน โดยสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนการ กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การกำกับควบคุมดูแลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การแสวงหาและให้การสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษาอันได้แก่ ภูมิปัญญา องค์ความรู้ การเงิน วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ

สภาพปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน สรุปได้ว่า ในแนวนโยบายของรัฐและโรงเรียนต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แต่จากสภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ ชุมชน และคณะกรรมการโรงเรียนยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ การขาดความรู้ความเข้าใจในการศึกษา การไม่มี

เวลาในการเข้าร่วมประชุมและให้คำปรึกษา การไม่กล้าแสดงออกด้านความคิดเห็น และการที่ต้องประกอบอาชีพส่วนตัว จึงไม่มีเวลาให้การสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียน เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ถ้าหากโรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน และคณะกรรมการโรงเรียน ทั้งโรงเรียนและชุมชนจึงต้องตระหนักในความสำคัญในเรื่องนี้ เพื่อที่จะได้ร่วมกันการแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป หรือลดน้อยลง เพื่อการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติสืบต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดตามขอบข่ายบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ระบุไว้ในข้อ 13 แห่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งกล่าวว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ 12 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543) ดังนี้

1. กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสารพัดธุการให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ท้องถิ่น

4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน

6. ส่งเสริมให้มีการศึกษาศิลปะ ดนตรี กีฬา เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความ

สามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ

7. เสนอแนวทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านบริการทั่วไปของสถานศึกษา

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สหกรณ์วิทยากรภายนอก และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

9. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กร
ทั้งภาครัฐและเอกชน

10. ให้ความสำคัญต่อบรรยากาศผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสภา
อำนวยการ

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นสมควร

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University